

Gif på båten ditt förnuft av Martin Ransgart

Ingen anade att det skulle bli något av den dekadenta dåren. Men Eric Hermelin fann sin gnista och gjorde en hel hop svenska författare till sufier.

Gunnar Ekelöf hade på 40-talet samtliga volymer av den persiske sufiern Rumis enda verk *Masnavi*. Det är egentligen ingenting konstigt med det. Ekelöf skrev redan som gymnasist att Orienten var världens mitt, och förkastade Västerlandet med orden "Tvi faen för det förbannade Europa". Mer anmärkningsvärt är det att Rumis verk var översatt - från persiska till svenska.

Mannen som översatt verket hette Eric Hermelin och var under den senare hälften av sitt liv inspärrad på S:t Lars mentalhospital i Lund. Efter ett dekadent liv, mestadels som opiumrökande alika liggande i rännsten och dike, ansåg hans far och bror att han inte klarade av det fria livet. I stället försågs han vid 49 års ålder med förmyndare, mentalskötare, bibel och psalmbok. Det var dags att göra rätt för sig som människa.

Väl på plats innanför sjukhusets murar påbörjade han sina bibliska studier. Om han inte på egen hand klarade av att bota och bättra sig hoppades han att religionen kunde leda hans förtappade själ till sanningen om livet, människan och Gud. Han läste och studerade Bibeln på originalspråken hebreiska och grekiska. Någon översättning till annat språk skulle inte få stoppa hans väg till sanningen. Men Bibeln var inte tillräcklig. Om det fanns endast en allenarådande sanning så borde den även finnas i andra religiösa skrifter. Hermelin började läsa Koranen på arabiska och andra islamiska urkunder, författade på persiska. Och i sufismen, en mystisk-filosofisk riktning inom islam, fann han persisk poesi som skulle komma att förändra hans liv.

Dåligt med självförtroende

I Koranen kan man läsa att det finns en gudomlig gnista inom varje människa. För sufismen är denna gnista viktig även om Gud är det enda som är, och människan ingenting. Enheten med Gud är det slutgiltiga målet för en sufier och för att kunna nå fram till det måste man nå bortom det egna jaget. Man måste göra sig fri från själviskhet och egoism. Hur man gör detta bäst råder det delade meningar om bland sufierna. Men många sufier uppmanar till en radikal lösning - störta ditt jag och din personlighet i olycka! Tankegången är att eftersom världslig framgång har en tendens att stärka den egna personligheten är den ett hinder för uppgåendet i Gud. Därför bör man som sufier försöka hejda att självförtroendet växer sig starkt. Det bästa sättet att göra detta är att söka sig till framgångens motsats, olycka och elände:

Åt ångest dig gläd, åt ångest och förnedring, ty ångest och förnedring är den repets snara, hvarmed Den Högste drar dig Hem till Sig.

På denna Väg, på vägen Hem till Gud, går kosan *Uppåt* ideligen *nedåt*.

En skatt blir ditt lidande. Din olycka dess grufva.

(Rumi, Masnavi III)

Att utplåna det egna jaget innebär också att tömma sig själv på åsikter och värderingar. Förnuft och moral måste blåsas ut ur människokroppen. Rumi, en av de stora sufierna, skriver på 1200-talet: "Gif på båten ditt förnuft, och blif en dåre, på det att Hjertat i dig må

förblifva friskt och du må bli vid lif." Väl rensopad från moraliska betänkligheter och religiösa dogmer ska man finna att man är tom på egen vilja. Det enda som då finns kvar är gnistan från Gud. Gnistan styr livets val och gör tanke, tal och handling samstämda. Vad som är gnistan känns i hela kroppen:

Den tydning, som dig görer varm i hjertat, och förhoppningsfull, den är den rätta; Den tydning, som dig görer rask och arbetslustig, och, af vördnad full, den är den sanna.

(Rumi, Masnavi V)

Den mystiske rumlaren

En sådan blind tilltro till Gud som vägledare genom livet får givetvis konsekvenser, då man inte ryggat tillbaka för det som anses ont eller opassande. Det onda är inte längre ont utan bara någonting som är, någonting man inte ska värdera i moraliska termer. En sufier som hittat gnistan är en outsider som går sina egna vägar, utan skam i kroppen, och som emellanåt hamnar i klammeri med det vanliga samhällets rättvisa.

Alla sufier förespråkar inte att man ska störta det egna jaget i olycka. För vissa räcker det med kontemplation i avskildhet. Men de som Hermelin kände sig mest befrändad med var just sådana som anbefalldes ett liv på samhällets botten, och hellre umgicks med utstötta än med besuttna. Hos dessa sufier fann Hermelin ett sätt att rättfärdiga sitt tidigare rumlarliv. Här fanns något som förklarade varför han med fylla satt förnuftet ur spel, legat i rännstenen, levt som en hund, deserterat från två arméer, stulit, varit med falna kvinnor och fått syfilis och åkt fast för bettleri. Men det var inte bara det att han kände igen sitt eget liv i sufiernas skrifter. Hermelin såg även likheter mellan sufismen, den kristna mystiken och den judiska kabbalan, vilket han tog som garanti för att ha hittat sanningen. Samma tankar som han fann i Sadis och Attars verk, om att Gud är allt och människan intet, fanns hos kristna mystiker som Marie Guyon och Katharina av Siena. Samma starka determinism som Hermelin hittade hos Rumi hittade han i Swedenborgs böcker.

0,78 sidor om dagen

Upptäckten av Sanningen gjorde att han kände sig manad att översätta. Från det att Hermelin blivit satt på anstalt 1909 fram till sin död 1944 översatte han kopiösa mängder persisk sufisk poesi, i grova slängar 10 000 sidor. Han var fullständigt övertygad om att ifall alla svenskar, ja alla "jord-invånare", tog del av sufiernas budskap skulle världen kunna undvika krig och elände. I ett försök att övertyga ett tryckeri i Lund om detta skriver han: I betraktandet af det hemska tidsläget, och vigten för oss jord-invånare att komma, ändtligen, "from sounds to things", från sken till verklighet /.../ beder jag Eder, såväl vid kostnadsberäkningen, som vid tryckningen, låta arbetet med denna skrift ta precedens. Och, dermed göra, menkligheten, till gagn.

Men Hermelins översättningar trycktes i små upplagor. Förlagen ansåg att innehållet inte skulle tilltala någon större svensk publik. Antagligen hade de rätt - böckerna sålde dåligt, och recenserades knappt.

Varför sufer Gunnar?

Hans översättningar har ändå fått sin publik, framför allt bland författare. Den redan nämnde Ekelöf hyllar Hermelins Rumi-översättning i omdiktningarna *Valfrändskaper* från 1960. Andra som man med fog skulle kunna kalla hermelinare är Hjalmar Gullberg, Karl Vennberg, Carl-Göran Ekerwald, Lars Gyllensten, Willy Kyrklund, Torbjörn Säfve och Kerstin

Ekman. Och Vilhelm Ekelund. Denne sågs av Hermelin som en god sufier och i kommentarer till sina översättningar prisar han Ekelunds aforismer. Ekelund försökte verkligen leva som en sufier och förena tanke, tal och handling till ett. Det tog sig uttryck. Under en båtferd på Öresund kastade han ett askfat efter ett par, som han menade dansade alldeles för tätt ihop. Det var i sådana stunder Ekelund insåg att det kostade på att leva sufiskt: "Den som eftersträvar en sådan 'samstämdhet' kommer ofelbart stämplas som förryckt och mogen för dårhuset", skriver han i *Ars magna*.

Svensk poesi är alltså den persiska skyldig, mycket tack vare Hermelin. Under de senaste åren har försök till återbetalning gjorts. Årets Stig Dagerman-pris tilldelades den iranske författaren Ahmad Shamloo, och i Uppsala har en annan iranier, Asad Rukhsariyan, tillsammans med bokförlaget Panos, gett ut en antologi som rymmer ett sjuttioal svenska dikter översatta till persiska. Rukshariyan har även låtit trycka upp en presentation av Hermelin som finns att köpa i Teheran.

Antologin med svenska dikter översatta till persiska heter "*Buzurgani-i shir-i Suid*" (Sveriges stora poeter) och utkom 1997. Den som vill veta mer om Eric Hermelin kan börja med att läsa Per-Erik Lindahls "*Ångest-hjulets svängningar - en biografi om Eric Hermelin*", utgiven på Bo Cavefors Bokförlag 1976.